

”SMØRBLOMSTER”

TRÆK AF MEJERIBRUGETS BOTANISKE KULTURHISTORIE

Blandt de ord, som vor ændrede levevis og specielt mejeribrugets industrialisering har slettet af sproget, hører *smørlykke* til de mest interessante. I vor tid, hvor praktisk taget intet ved mælkens tilvirkning og behandling er underkastet tilfældighederne, véd kun kulturhistorikeren, hvad der forstaas ved *smørlykke*. Men for blot hundrede aar siden og tilbage i tiden var diskussioner om en god eller svigtende *smørlykke*, d.v.s. held eller uheld ved hjemmekærningen af smør, ganske almindelige blandt landmænd og husmødre. *Bedre er god smørlykke end sur sild*, hedder det i Peder Laales ordsprogssamling 1506.

Om en del af de mange besynderlige forholdsregler, man dengang traf, naar *smørlykken* svigtede – nemlig dem, der har forbindelse med planteverdenen – skal i det følgende kort berettes. Tilsammen giver de et tankevækkende tidsbillede og sætter de siden vundne forbedringer og tekniske fremskridt i velfortjent relief.

Før mejeribruget blev centraliseret og sat i system, var det danske bondesmørs kvaliteten meget ringe, og en forbedring med alle midler – ogsaa de overtroiske – var i høj grad paakrævet. Navnlig det fynske smør havde ved 1800-tallets midte en ilde anseelse baade i danske og udenlandske byer og rangerede nederst paa torvens priskuranter. En hel del dansk smør blev saaledes i England brugt som – vognsmørelse.

I datiden, da samfundet stort set var selvforsynende fra en hjemmeindustri, havde bondekonen og hendes 3–4 tjenestepiger fuldt op at gøre fra tidlig morgen til sen aften med at brygge, bage, karte, spinde, væve, farve, malke, kærne, lave ost – og en god *smørlykke* var derfor betingelsen for, at tiden og økonomien i det hele taget kunne slaa til. Ofte vidste bondekonen ikke sine levende raad for at faa en genstridig kærne til at makke ret og faa det daglige smørbehov dækket. I Anders Christensens interessante bog om fynske bønders liv i forrige aarhundredes midte (Odense 1908), hedder det bl.a.:

Tit hændte det, at der gik time efter time, uden at der kom smør, og til sidst maatte husmoderen koge det op. Fløden blev hældt op i en stor gryde, der blev sat over ilden, og saa skummede man smørret af, efterhaanden som det kom op, men det smør lignede talg og var usælgeligt; mange troede, det var skarnsfolk, der havde læst over kærne eller kastet onde øjne paa dem, eller at de havde lavet noget pulver af onde urter og strøet paa græsset, som kærne aad. Der var driftige fabrikanter, der fandt paa at fremstille medikamenter, som skulle forebygge uheld med kærningen – og tjente tykt.

I og for sig kan man ikke sige noget til, at folk dengang tyede til magiske midler.

Heksesmør (Fuligo septica). Foto: Börge Pettersson.

Videnskaben kunne jo endnu ikke give en tilfredsstillende forklaring paa det fænomen, at der snart kom rigeligt med smør og snart intet eller daarligt smør. Ogsaa i vore dage tyer patienter med uheldeliggende sygdomme ofte til de ”kloge” folk, naar end ikke den eksakte lægevidenskab kan hjælpe dem ...

Den svigtende smørlykke kunne vel skyldes mangelfuld syring af fløden, saa der ikke kunne dannes mælkesukker og -syre, at fløden ikke havde den rette temperatur eller at den simpelthen var alt for snavset og fordærvet. Fejlen var, at bønderne lod mælken staa for længe, før den blev skummet, og at de gennem maaske en hel uge maatte samle smaa flødeportioner sammen for at faa nok til een kærning. Pastor L. M. Wedel i Everdrup ved Præstø har i et par af sine mange landøkonomiske skrifter 1794 og 1796 skrevet nogle aabenhjertige ord om aarsagerne til det ringe smør:

Bonden har sine melkekar i stuen, hvor alle uddunstninger gives, hvor senge reedes og

støv i megen overflodighed sætter sig paa den tykke sure fløde, som vel giver smør, men og smør derefter: bittert og utienligt til at hengiemme – Saaledes gaar det med melkens og smørrets behandling hos de fleste kvinder, som have bøtterne staaende i samme stue, hvor der ere senge, folk, børn, lam, høns og al mulig urenhed og uddunstning; deraf reiser det sig, at melken ofte bliver blaa, sliimagtig eller rød, især naar karrene og kiærnen ikke idelig udskoldes i hedt vand, og da anseer almuen dette for hexerie og forgjørelse, ja fatter mistanke til en eller anden naboe-kone, at hun efter talemaaden har kastet ondt for kjørene. Men den sande aarsag er melkens skiødesløse og urene behandling.

Det smør, som prangerne kørte omkring og falbød, var desuden undervejs i ugevis, blot med et hestedækket over, udsat for solvarme og støv inden det endelig blev solgt. Det har selvfølgelig ikke højnet kvaliteten. Først i begyndelsen af 70'erne sendte mange bønder

deres døtre over til herregaardsmejerierne, for at de kunne sætte sig ind i mejeribrugets teknik. Og da døde hovedparten af overtroen.

Hekse og andet troldpak kunne skade gaardens kvæg og mælk paa tre maader: 1. de slog køerne med soter, 2. stjal deres mælk ad magisk vej, eller 3. fordærvede mælken, saa den ikke kunne bruges til at lave smør af – kort sagt: Tyveri af smørlykken.

Den overtroiske almue fik en frygtelig skræk i livet, hvis der viste sig nogle eksemplarer af en livlig gul, flødeagtigt slimet svamp paa møddingen eller frønet træ i stalden. Det var den saakaldte troldsmørsvamp eller ”heksesmør” (*Fuligo septica*), som man mente at folk med onde hensigter og overnaturlige evner havde anbragt der for at stjæle smørlykken. Man finder i de gamle dyrlæge- og urtebøger, bondepractica og cyprianus’er mangfoldige raad at praktisere *om nogen satans lemmer har slaget troldsmør paa dine dørstolper eller vægge*. Bl.a. skulle man tage den lede svamp i fandens navn, strø salt paa og hakke den i stykker med en økse (salt og jern eller staal blev regnet for dæmonfordrivende). Eller man kunde brænde troldsmørret, saa ville den skyldige straks vise sig - og han eller hun blev naturligvis saa omgaaende jaget bort. Adskillige gamle koner kunne derfor risikere at faa en højst uventet fjendtlig modtagelse, naar de ville besøge venner og bekendte! Men saadan var der jo saa meget i de ”gode gamle dage” ...

Sankt Hans aften blev køernes horn smykket med kranser af perikon – den gamle tordengudsblomst – saa kunde de i luften flyvende hekse ikke stjæle mælken. Det blev ogsaa paastaet, at en heks kunde sidde flere mil borte og malke folks køer gennem en syl i loftet eller en mælkebøttestængel. De uhyggelige folkelige plantenaavne *Fandens mælkebøtte, troldkonens kærnestav, troldkvindemælk, djævelskøer* o.fl.a. til ukrudtsblomsterne løvetand og vortemælk skyldes tre momenter: Heksenes ovennævnte mælkeran, de mælkesaftholdige stængler

Bjären stjal mjölk från en ko, övervakad av djävulen. Medeltida kalkmålning i Söderby Karl kyrka i Uppland, Sverige. Foto: Börge Pettersson.

samt selve blomsterstanden, der minder om en kærnestav.

Videre sagde overtroen, at heksene kunne sidde f.eks. i et tørvehul og med en harvetand i et strømpeskraft kærne folks fløde, saa husmoderen ikke fik noget. Andre stjal smørlykken ved at gnide grøn sæbe paa køernes tøj. Det kunne skade smørlykken, hvis man nægtede at give en fattig kærnemælk, men ellers gav man ikke gerne kærne- eller raamælk bort *for de onde øjnes skyld*.

Var man overbevist om, at en heks havde forgjort køerne eller mælken, stod talrige ”midler” til raadighed for at bryde hendes onde magt. Mælkefadene blev blusset med en tot brændende halm, eller der blev lagt en gloende sten, en hestesko eller et varmt plovskær ned i kærnen. Naar midlet faktisk hjalp i mange tilfælde, var det fordi ilden dræbte skadelige bakterier paa de slet rengjorte mælkefade og fløden fik en til smørudskillelsen passende temperatur.

Kærnestaven skulle ende i det hellige kors, og der skulle helst kærnes torsdag aften (Thor var hedenolds bondegud). Man maatte ikke synge under arbejdet og uvedkommende

maatte ikke kikke ned i kærnen. Kom der ikke smør efter timers anstrengelser, brugte nogle af fyre et skræmmende bøsseskud ned i kærnen (!), andre kom lidt arvesølv (et par afskrabede spaaner fra en sølvske e.lign.) deri eller onde magter vederstyggelige ting som f.eks. et vættelys eller et forstenet søpindsvin (derfor kaldt "mælke-" eller "smørsten"), Dyvelsdræk eller Sevenbom (ildelugtende, derfor dømonskræmmende), hørfør, firkløver (korstegnet) "en fingerknibe", salt o.m.a. Den norske biskop Gunnerus nævner 1774 som *et fuldkommen bevis for pøbelens overtro og taabelighed*, at mejerskerne for at faa smør kastede sølvpenge og strikkepinde (staa!) i kærnen.

I Østjylland blev lagt en af gøgeurtens yverdannede rødder i sien som værn mod forgørelse af mælken; i Vestsjælland brugte man i stedet en af birketræernes saakaldte "hekse-" eller "troldkoste" – sagtens ud fra den gamle regel, at *med ondt skal ondt fordrives*. Sammensteds blev sagt, at det var uheldigt at kærne under en bjælke. Her sporer vi nok den sidste rest af fordums tro paa træets iboende aander – jvf. den endnu gængse talemaade til uheldig kortspiller: *Du har nok siddet under en bjælke!*

For at faa smørlykke lagde man ogsaa 3 rugkærner fra 3 aks i kærnen. Paa spidsen af hver rugkærne er der, siger overtroen, et relief af Vorherres aasyn – og for det maa alt djævelskab flygte. Fra Græsted i Nordsjælland er noteret, at hvis der røres i den genstridige fløde med en "tjørneklase" og fløden kl. 12 midnat kastes i ilden, vil den skyldige heks ogsaa blive forbrændt, og man kunne saa siden genkende hende i landsbyen. Eller den "forheksede" fløde blev stillet ind i en ophedet og tæt tillukket bageovn, saa hun kunde blive dræbt. Flere aarhundreder efter de sørgeligt berømte heksebaal var slukket og tæt op mod vor tid er mange formodede hekse altsaa blevet "brændt" herhjemme!

Visse planter blev anset for at være særlig ondtafværgende og heksefordrivende og som

Djævelen stjæler smørret. ~500-aarigt kalkmaleri i Tingsted Kirke (Falster). Stavkærner af praktisk taget samme form anvendtes endnu 1870'erne. Foto: Hideko Bondesen.

saadan valgt til forfærdigelsen af de til mælken behandling brugte redskaber. I Tyskland var det navnlig enebærtræ og hyldeved, der valgtes til kærnestav og smørbøtten skulle helst laves af hæggebærtræ. Herhjemme stak man blot pinde af hyldeved ind i kærnen for at faa smørlykke. Engelske husmødre bandt en elmekvist til kærnen.

Navnlig eet træ fik – mente man – heksene til at flygte langt væk. Det var rønne, specielt flyverønne, der groede i toppen af gamle pile og altsaa ikke havde rørt den profane og besmittede jord. Hvis man havde malkespande og mælkefade, kærne, kærnestav, ostekar o.s.v. af rønneved, saa kunne mælk og smør ikke forhekses. I nødsfald var det nok, om blot en kile i "plaskeren" var af røn. I en ældgammel opskrift staar der:

Opsøg en flyverøn, tag et stykke en aften efter solnedgang, naar du ikke kan kjerne smør, saa borer du et lille hul i plasken og sætter et stykke af flyverønnen deri ... Slaa saa fløden stiltiende i kjernen. Tag saa christenjord, hørfrø og humlefrø, ligemeget af hver slags og bland sammen, tag en haandfuld deraf og strø rundt om kjernen, idet du siger: Dette gjør jeg for at faa smør i Gud Faders, sønnens og den helligaands navn (plus tre korstegn).

Som man ser, er kristentro og ramt hedenskab her blandet sammen paa en mærkelig maade ... Gamle Hans Enevald i Yding skov ved Skanderborg lagde en flyverøn under kærnen og bandt et bælte af rønnekviste om sig, naar han kærned; saa mente han at kunne se troldtøjet, der dog holdt sig paa respektfuld afstand af rønnen. *Ja, a sie de nok, do ka gaadt pas de sjell!* o.lign. raab rettede han da til de for andre usynlige væsener. Naar rønnen blev regnet for saa kraftig mod trolddom, skyldtes det, at Jesus ifølge overleveringen blev korsfæstet paa et rønnetræ, der gjorde det helligt.

I *Ugeblad for den danske Bonde* har en gaardmand Sørensen i Skjoldelev 1837 givet dette *probate middel, naar man vanskelig kan faae smør*: Kulsukker-rod renses omhyggeligt, skæres itu og koges med en liter vand, afkoget sies og hældes i fløden. *Man vil da snart faae smør, og dette beholder ingen eftersmag, som sædvanlig er tilfældet med andre midler.*

Dette med mælkens og smørrets ilde smag beskæftigede af naturlige grunde ofte datidens forfattere. Naar en ko holdt op med at malke eller gav daarlig mælk, var årsagen i de fleste tilfælde sygdom eller mangelfuld pasning og fodring – maaske ligefrem sult. Køerne fik jo praktisk taget intet kraftfoder, og mælkemængden og –kvaliteten maatte blive derefter. Det bedste smør var ”ævresmørret”, naar køerne efter høst slap fri paa den nye kløver, og bønderne annullerede hegnene paa bymarken (jnf. talemaaden *at*

opgive ævred). Ævresmørret blev gemt hen til vinterbrug. Men selv paa gaarde paa 70 tdr. land og i god drift kunne man savne smør sidst paa vinteren. Saa urationelt blev kvægbruget og mælken udnyttet.

Aatsagen til intet eller daarligt smør kunne ogsaa ligge hos en enkelt ko. En mand i Topshøj ved Sorø anbefalede at lade en spiseskefuld læsket kalk opløse i 1 l. vand, lade det bundfælde og blande det klare vand med løvstikke- og kalmusrod til en kraftig medicin for koen. Løvstikke er en meget gammel bondehaveplante, der engang brugtes mod de fleste husdyrsygdomme og ikke mindst, naar køernes mælk ikke gav smør.

Naar en ko gav blodig mælk, udlagde folketroen det som tegn paa, at en eller anden i gaarden havde slaaet en mariehøne ihjel. Thi denne smukke og nyttige bille har siden hedenold haft nær forbindelse med højere magter og endnu sender vore børn den jo afsted til Vorherre med bøn om godt vejr.

Kom der ikke smør af fløden, skar man i Nordvestsjælland barken af 9 slags træer og gav køerne et afkog deraf at drikke. Tilsvarende skulle den forheksede mælk i Jylland koges over en ild af 9 slags ved (3×3 er et helligt tal!). Paa Bornholm fik køerne en blanding af 9 slags foder: f.eks. rug, byg, havre, ærte- og vikkehalm, enghø, markhø, kløver samt – det vigtigste – taghalm fra det hus, hvori man mente heksen boede!

Gav man køerne kløverfrø samlet i efteraaret og bagt i brød *paa fastende hjerte* 3 dage i samme uge, kunne mælken ikke tage skade. Det skulle ogsaa være godt at give køerne løg eller et bittert malurtafkog for at faa smør. Naar man paa Lolland har brugt at give køer med daarlig mælk et dekokt af svaleurt, spiller denne plantes megen mælkesaft og smørgule blomster sikkert en overtroisk rolle, – sml. nedenfor under smørblømt.

Paa Bogø gav man køerne masser af hvidkaalsblade julemorgen for at faa megen og

god mælk i det nye aar. Ovre i Letland faar køer med vandet eller blodig mælk nøkkero-serødder at æde; i Slovakiet piskes de med en birkekvist, eller mælken sies gennem en buet brombærgren.

I Jylland mente man i gamle dage, at køerne gav fed mælk, naar de gik i enge med megen kæruld (der er mælkehvide!) eller blev fodret med toplyng. Det vil her føre for vidt at komme nærmere ind paa en omtale af de mange forskellige plantearter, man mente øvede en uheldig indflydelse paa mælk og smør. En lærer Holch i Trondhjem opregner i *Det kgl. Videnskabernes Selskabs skrifter* 1774 11 blomsterplanter og 7 tangarter, der giver fed mælk, godt og gult smør, og 21 planter med den modsatte indvirkning. *Archiv for Pharmaci og teknisk Chemi* 1880 bringer, delvis med et tysk fagblad som kilde, en fortegnelse over 18 vilde plantearter, der farver mælken rødlig, gullig eller blaalig, samt 10 planter, der bevirker ilde- eller skarptsmagende mælk.

Af planter, der iflg. nævnte lærer Holch gør mælk og smør *skarp og ubehagelig*, er pengeurt (*Thlaspi arvense*) den mest berygtede, *da den ei alene giver melk, smør og ost, men endog kiødet en meget vidrig smag*. Og biskop Gunnerus skriver 1773: ... *visse slags planter foraarsage, naar de ædes af køerne, at man, hvor længe man end arbejder, intet smør faaer, og iblandt disse planter fortienner al slags mynte det første sted*. Holch fortsætter:

Mynten med alle sine arter gjør ikke alene melken afsmagelig, men hindrer og i at faae smør og maa derfor ofte ansees som den eneste aarsag til den saakaldte traakierning, da man kierner uden at faae smør, hvilken aarsag sjelden af den gemeene mand indsees; og da taabelige og overtroiske folk gemeenligen tage sin tilflugt til hexer, trold og spøgelse, naar de skal forklare hendelser, hvis naturlige aarsager ere skjulte for dem, saa begriber man lettelig, hvorfor overtroiske

kiellinger ofte ansee hexerie som den rette aarsag til traakierningen.

Mynten er ogsaa herhjemme blevet udpeget som aarsag til, at mælken ikke vil løbe sammen.

Det er som bekendt bedre at forebygge end at helbrede – og det var man trods alt ogsaa klar over dengang. Mange steder søgte man efter bedste evne at forbedre hygiejnen med ”antiseptiske” og dæmondesinficerende midler, naar man f.eks. skurede bøtter og fade i bøgeaske, der var blandet med afkog af tormentil-rod eller enebærkviste. I Norge er det forøvrigt stadig praksis, at mælkeredskaberne efter om foraaret at være bragt op paa sæteren, vaskes i et afkog af enebær. I de jydske hedeegne blev mælkefade og kærnen gnedet med en visk ulvefod (*Lycopodium*) for at faa smørlykke, eller der blev blandet et afkog af denne plante eller padderokke i fløden i samme hensigt. Paa Fyn skurede man mælkebøtterne kraftigt indeni med grønne hyldeblade mod ”blaapletet mælk”, i Faarevejle anvendte man et bundt af de stærkt krydrede løvstikkeblade. En dansk oekonomisk urtebog 1761 oplyser, at kærnen undertiden vaskes med et perikonafkog.

De samme forholdsregler kendes ogsaa fra udlandet. Tyske bønder vaskede malkespandene i jordrøg (*Fumaria*) eller hældte (i Mecklenburg) fløden gennem en krans af sammenflettede baldrian-planter (ildelugtende, derfor hekseskæmmende!). I Slovakiet mente man, at naar kærnen blev gnedet med nælder, gav den meget smør.

Mon ikke de fleste af læserne som barn har været med til den lille og uskyldige børneleg, hvor en ranunkelblomst holdes op mod en kammerats hage *for at se, om han holder af smør* – hvilket man slutter sig til af et stærkere eller svagere genskær paa huden. Legen er mærkeligt nok kendt i nøjagtig samme form over hele Vesteuropa og det alene synes at vise, at den er meget gammel.

Ranunkel-navnet ”smørurt” nævnes herhjemme første gang litterært 1563; andre og nyere navne er smørblomst, smørlykke, smørkande, smørpotte. o.m.l., der kendes i alle europæiske sprog. Selvfølgelig skyldes navnet først og fremmest ranunkelarternes skinnende gule blomster (hvidt blomstrende medlemmer af ranunkelfamilien som f.eks. anemone og frøpeber, kaldes tilsvarende ”fedturt”; margarinen har derimod ikke sat sig spor i plantevarenavnene), men sekundært har almuens fantasi ogsaa beskæftiget sig meget med dem. Man mente, at enges og markers stærkere og svagere gule skær var et varsel om smørrets farve. Mange steder i landet dikterede overtroen, at de første mælkestraaler, der blev malket efter udbindingen eller af en kælvko, skulde ramme en ”smørblomst” i bunden af spanden – saa ville husmoderen faa megen mælk og godt smør den sommer. Om vinteren kunne man hjælpe sig med en blank genstand af messing.

Den første ”smørblomst” (tusindfryd) husmoderen saa om foraaaret, skulle hun stiltiende spise, saa fik hun god smørlykke. Kunne man plukke ”kapløg” eller ”kobblomme”, kabbeleje, der ogsaa har store gule blomster, skøn valborgsdag den 30. april, ville smørret faa god smag og smuk kulør, og naar kabbelejerne blomstrede, var det tid at malke tre gange daglig. Maj er i hele Skandinavien blevet kaldt ”tremalkemaaned” og kabbelejen ”tremælksblomst”. Til smørfarve har ranunklerne derimod næppe været brugt, og ældre forfatteres oplysning, at mange smørblomster paa markerne giver godt gult smør, kan i hvert fald ikke være ment direkte, thi enhver landmand ved, at kørne omhyggeligt undgaar de skarpt smagende smørblomster.

I jyske landbrug har det ogsaa været overtro, at de første mælkestraaler skulde malkes over kors paa en ”kattehale” (padderokke). Fra Færøerne meddeler pastor Landt 1800, at ...

Lycopodium clavatum, ur Gustaf Lind & Nils de Verdier, *Våra medicinalväxter*, Stockholm, 1917:

... naar der første gang malkes, maa et lidet træekors, en kniv, en hvid musling-skal og en nød eller bønne kaldet qvittnjura (= Vættentyre, en fra tropisk Amerika ilanddrevet bælgfrugt) forud lægges i mælkebøtten. Dog til ære for vor oplyste tider er det mig en fornøjelse at kunne bevidne, at det er kuns saare faae og af de allereenfoldigste iblandt den færøiske almue, som inu fæste nogen troe til slig tant ...

Blandt ”smørblomsterne” maa endelig nævnes dem, der fandt anvendelse som farve og krydderi i smør og ost. Følgende citat af Ths. Aabye's *Samleren for Landboen* 1789 er typisk for datidens forhold og indstilling:

Man kan meget got snyde kiøbstadsmanden med vinterkærnet smør, saa at han skal troe at det er ævresmør, naar man vil presse saften af guleroden og ælte den ind i nykiærnet smør, efterat det er vel rensat fra vullen. Og da der bruges mange maader at farve smør

paa, som ikke ere saa rigtige, saa vil jeg helst raade til, at naar man vil narre kiøberen med smør, at man da farver det paa den maade. Det skader ikke hans helbred eller sundhed, om end hans pung vil komme til at lide derved.

Fattige eller gerrige folk, der ville spare et par skilling til rigtig smørfarve (dengang som nu orlean og forskellige planteolier; orlean af frøene af det tropiske smørfarvetræ (*Bixa orellana*) i Sydamerika), pressede saft af revne gulerødder og opbevarede den i en flaske. Den fynske "appetitos" blev farvet med gulerodssaft. Iøvrigt har navnlig safran, morgenfrue (*Calendula officinalis*) i handelen som "merliten", saflor (*Carthamnus*) og morbær været benyttet til

fremstilling af smør- og ostefarve. Fra gammel tid blev kommen, anis, nellike og stenklover (kumarinholdigt!) samt mesterrod brugt som krydderi i ostene.

En lang række andre træk af mejeribrugets folklore kunne let tilføjes. Naar her især har været tale om "mejeribrugets botanik", skyldes det dels ønsket om en afgrænsning af det store materiale, dels forfatterens særlige indsigt i det folkebotaniske stof.

Til slut vil jeg bede alle, der maatte have viden om andre planters mejeritekniske brug, om ved lejlighed at give mig underretning (brevkort!). Det kunne ogsaa være interessant at faa opklaret, om der ikke stadig indenfor det moderne mejeribrug - som indenfor de fleste erhverv - findes sejglivede rester af fordums overtro.

*"Trollpacka kärnar smör med satans hjälp,
medan två mjölkharar utspy mjöl i ett träkärl.
Målning i Ösmo kyrka i Södermanland. Källa:
Carl Grimberg, Svenska folkets underbara
öden, 1920(vol. IV): 173.*